

С. Д. Бережний
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права

К. С. Бережний
юрист (м. Київ)

УДК 343.61 (477)

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “ВБИВСТВО” В ТЕОРІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Розглянуто основні підходи до визначення поняття “вбивства” в теорії кримінального права та за чинним Кримінальним кодексом України. Висвітлено позитивний досвід законотворчості окремих зарубіжних країн щодо встановлення кримінальної відповідальності за злочини проти життя людини. Окреслено напрямки удосконалення відповідних положень кримінального законодавства України.

Ключові слова: вбивство, умисне вбивство, необережне вбивство, еутаназія.

У доктрині кримінального права завжди приділялась значна увага дослідженню питань кримінально-правового захисту людей від посягань на їх життя. Проблемним та іншим питанням, які пов'язані з кримінальною відповідальністю за злочини проти життя людини, присвячено багато праць. Ці питання досліджували в своїх роботах М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. О. Глушков, О. В. Гороховська, В. К. Грищук, В. Т. Дзюба, Н. А. Дідківська, М. Й. Коржанський, М. П. Короленко, О. П. Литвин, В. М. Мамчур, В. О. Навроцький, В. І. Осадчий, Л. А. Остапенко, О. І. Перепелиця, В. В. Сташис, С. Д. Шапченко, Н. В. Шепелелева, С. С. Яценко та інші відомі вчені.

Разом із тим окремі питання кримінальної відповідальності за умисне вбивство залишаються відкритими і потребують свого вирішення.

Аналіз правозастосовної практики свідчить про велику кількість помилок, які допускаються при кваліфікації умисного вбивства та при призначенні покарання за нього. Ні теорією кримінального права, ні судовою практикою не визначені чіткі критерії відмежування умисного вбивства з корисливих мотивів від вбивств, пов'язаних з корисливістю, вчинених на замовлення, з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення, та деяких інших посягань.

Окремі роз'яснення постанови Пленуму Верховного Суду України з цього питання мають суперечливий характер, деякі з них повинні бути переосмислені і викладені відповідно до теоретичних положень науки кримінального права. Вищезазначене, на нашу думку, зумовлює актуальність цієї статті.

Вбивство є одним із найбільш стародавніх злочинів у кримінальному праві. Виключно високий ступінь суспільної небезпеки цього діяння визначається тим, що воно посягає на найцінніше благо — на життя людини.

Намагання визначити поняття вбивства мали місце ще в “Руській правді”, відповідно до якої вбивство — це “душогубство”. Звід законів Російської імперії

1832 року визначав вбивство через поняття “смертоубийство”. З того часу і до набуття чинності КК України 2001 р. у кримінальному законодавстві, яке діяло на теренах сучасної України, поняття вбивства не давалось. Відмовляючись від дефініції вбивства на рівні правової норми, законодавець, очевидно, виходив із припущення, що це поняття загальноприйняте і достатньо зрозуміле.

Однак це поняття у життєвому розумінні не розкриває і не може розкрити зміст юридичних ознак даного виду злочину. Слово “вбити”, крім позбавлення життя, у побутовому спілкуванні має й інші значення. Це означає, що поза сферою дії кримінального законодавства під терміном “вбити” іноді мають на увазі не лише злочинне позбавлення життя, а й спричинення побоїв, мордувань, доведення до повного відчаю (моральне вбивство), знищення тощо. В. І. Даль визначав слово “убить” як “зашибить” або “вдарити до смерті”, а “убивство” — як позбавлення кого-небудь життя, як злочин [1, с. 457]. С. І. Ожегов тлумачить слово “убить” як позбавити життя, а “убивство” — злочинне позбавлення життя кого-небудь [2, с. 96].

У кримінально-правовому розумінні зміст поняття “вбивство” зазвичай є вужчим, ніж у побутовій мові, оскільки для настання кримінальної відповідальності за вбивство необхідна наявність певних ознак, які б свідчили про вчинення цього злочину і відрізняли його від інших злочинних посягань та від проявів правомірної поведінки.

Незважаючи на різноманітність підходів до розуміння поняття вбивства у теорії кримінального права, необхідно відзначити, що всі думки з цього приводу ґрунтуються на законодавчому визначенні злочину та на передбачених законом підставах кримінальної відповідальності [3, с. 71].

В радянській літературі з тією або іншою відмінністю вбивство тлумачилось як протиправне умисне або необережне позбавлення життя іншої людини [4, с. 248]. Підкреслюючи, що вбивством повинно визнаватись лише те діяння, яке посягає на життя особи як єдиний або основний безпосередній об’єкт, С. В. Бородін визначав його як передбачене Особливою частиною Кримінального кодексу винне діяння, що посягає на життя іншої людини та заподіює їй смерть [5, с. 8].

Іншою була лише позиція М. Д. Шаргородського, який стверджував, що вбивство — це лише умисне неправомірне позбавлення життя іншої людини, тому випадки необережного позбавлення життя називати вбивством, на його думку, недоцільно. Аргументуючи свою позицію, М. Д. Шаргородський вказав на декілька обставин. По-перше, він зазначив, що під терміном “вбивця” у повсякденному житті не розуміється особа, яка необережно позбавила життя іншу людину, і з кримінально-політичної точки зору недоцільно вживати поняття найбільш тяжкого злочину проти особи до випадків необережного діяння. По-друге, у кримінальному законодавстві багатьох зарубіжних держав термін, ідентичний слову “вбивство”, застосовується тільки до найбільш тяжких випадків протиправного умисного позбавлення життя іншої людини. По-третє, науковець запропонував враховувати і те, що у філологічному значенні термін “вбивство”, хоча і в дуже широкому його розумінні, вживається для позначення цілеспрямованих дій. Наприклад, досить часто можна почути таке: “вбити час”, “убити карту” та багато подібних висловлювань. Мабуть, саме тому ні у кого не виникає сумніву в тому, що самовбивця, тобто, особа, яка вбиває сама себе, — це особа, яка навмисно позбавляє себе життя, а не та, яка загинула в силу своєї необережності [6, с. 36–38].

Для запровадження власного підходу до розуміння поняття вбивства у кримінальному законодавстві, М. Д. Шаргородський запропонував об’єднати усі випадки необережного заподіяння смерті в одній статті і дати їй назву “Неосторожное лишение жизни”.

Така пропозиція не знайшла свого часу підтримки у науковців. Навіть ті

дослідники, які погоджувались з визначенням вбивства лише як умисного діяння, не сприймали думку про можливе об'єднання всіх випадків необережного заподіяння смерті в одній статті. Так, І. Ноціос справедливо зазначав, що реалізація підходу М. Д. Шаргородського буде вимагати ревізії багатьох положень КК, а така ревізія кримінально-правових норм є не те щоб занадто клопітною, але зайвою. Він вважав за потрібне об'єднати в такій статті не всі випадки заподіяння смерті людині через необережність, а лише ті, які не передбачені спеціальними нормами.

Ще більше вчених не поділяли думку про виключення необережного позбавлення життя людини з поняття вбивства. В обґрунтування такої позиції ними був наведений ряд аргументів. Одним із цих аргументів був той, що звуження поняття вбивства не витікає зі змісту чинного кримінального законодавства. Також зазначалось, що звуження поняття вбивства тільки до умисної форми вини може призвести до послаблення боротьби з необережними злочинами проти життя [7, с. 21; 8, с. 118]. Окремі вчені стверджували, що визнання необережного позбавлення життя не вбивством, а іншим злочином здатне лише послабити негативну моральну оцінку цього злочину з боку кримінального права [9, с. 21]. Так, М. К. Аніянц писав, що з поняттям “вбивство” тісно пов'язане уявлення людей про вчинення тяжкого злочину, яке повинно бути збережене, коли йдеться про вбивство з необережності [10, с. 15].

Сучасні українські вчені при визначенні поняття вбивства спираються як на аргументи попередників — науковців радянського періоду, так і на законодавче тлумачення цього терміну у ч. 1 ст. 115 КК.

Так, зокрема вчені-правники В. Стапис і М. Бажанов розуміють під вбивством “... протиправне позбавлення життя іншої людини” [11, с. 6].

М. Й. Коржанський визначає вбивство як “... протиправне й винне заподіяння смерті при посяганні на життя іншої людини” [12, с. 5]. З точки зору В. О. Глушкова, “вбивство — це протиправне позбавлення життя іншої особи, вчинене умисно або з необережності, коли безпосереднім основним об'єктом злочину є життя людини” [13, с. 41–42]. С. С. Яценко і С. Д. Шапченко пропонують визнавати вбивством “... передбачене кримінальним законом винне суспільне небезпечне діяння, що посягає на життя іншої людини і спричиняє її смерть” [14, с. 216]. М. І. Мельник дає визначення вбивства як винного, протиправного заподіяння смерті іншій людині [15, с. 262]. На думку В. О. Навроцького, вбивство — це протиправне винне насильницьке позбавлення життя іншої людини [16, с. 146]. Я. О. Триньова пропонує під вбивством розуміти “умисне злочинне насильницьке протиправне заподіяння смерті іншій людині” [17, с. 54].

Чинне кримінальне законодавство України (ч. 1 ст. 115 КК України) термін вбивство розкриває так: “Вбивство, тобто *умисне* протиправне заподіяння смерті іншій людині”. Ряд учених звертає увагу, що, даючи визначення поняття вбивства, законодавець не дотримався окремих правил законодавчої техніки. Так, Л. А. Остапенко вказує, що сполучник “тобто” у ч. 1 ст. 115 КК вживається для пояснення терміна у значенні “це”, “є” і означає, що вбивством може бути *лише* умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині. Отже, називати вбивством заподіяння смерті через необережність (ст. 119 КК України) невірно, оскільки законодавець у ч. 1 ст. 115 КК чітко визначив, що вбивством є *умисне* протиправне заподіяння смерті [18, с. 106].

С. С. Яценко та С. Д. Шапченко, також критикуючи невдалий зміст ч. 1 ст. 115 КК, зазначають: “Законодавче визначення поняття умисного вбивства дається в диспозиції ч. 1 ст. 115 КК України. Відсутність в ній терміну “умисне вбивство” треба розглядати як редакційну неточність, оскільки зміст назви ст. 115, зміст диспозиції ч. 2 ст. 115 та наявність в КК ст. 119 дозволяє зробити однозначний

висновок: в ч. 1 ст. 115 передбачена відповідальність за умисне вбивство без обтяжуючих обставин, а кримінально-правовий зміст її диспозиції має встановлюватись, виходячи з формулювання “умисне вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині” [14, с. 217].

Незважаючи на різноманітність у визначенні поняття вбивства, науковці в цілому погоджуються із такими його ознаками: протиправність, винність, заподіяння смерті іншій особі.

Протиправність (в окремих визначеннях протиправність діяння виражена формулюванням “передбачене Кримінальним кодексом”). Ця ознака дозволяє відмежувати вбивство від випадків правомірного позбавлення життя людини. Йдеться про заподіяння смерті, зокрема при обставинах, які виключають злочинність діяння (вичерпний перелік таких обставин встановлений у розд. VIII Загальної частини КК). Також не буде злочином позбавлення життя ворога під час війни або в бойовій обстановці — правомірності такого вчинку передбачена Гаазькими конвенціями про закони та звичаї війни 1899 та 1907 р.

У зв’язку з визначенням змісту протиправності як ознаки вбивства, вважаємо за доцільне звернутись до проблеми еутаназії.

У літературі умисне позбавлення життя невиліковно хворої людини з метою припинення її страждань називають різними термінами: “евтаназія” [19], “ейтаназія” [20, с. 391], “еутаназія” [21].

Вперше аналізоване поняття було введено в науковий обіг англійським філософом Ф. Беконом (1561–1626). Зазвичай, еутаназія (гр. *euthanasia* добре і *thanatos* — смерть) розуміється як вбивство з милосердя, практика позбавлення життя з метою звільнити хворого від невиліковної хвороби або нестерпного страждання [22, с. 179].

Еутаназія може бути активною і пасивною. Пасивна еутаназія, яку ще називають “методом відкладеного шприца”, зводиться до припинення надання медичної допомоги, спрямованої на продовження життя людини. Наслідком такого припинення допомоги є настання смерті цієї людини. Близьким до поняття пасивної еутаназії є ортоназія, коли лікар не приймає особливих зусиль для врятування хворого, не надає йому лікарських засобів, здатних продовжити життя, а обмежується вжиттям заходів, що полегшують стан помираючого. Під активною еутаназією, відомою ще під назвою “метод наповненого шприца”, розуміють учинене лікарем (або іншим суб’єктом) на прохання помираючого чи його близьких введення ліків чи інших препаратів або вчинення інших дій, що тягнуть за собою швидке і безболісне настання смерті цієї людини. Цей вид еутаназії проявляється у різних формах. Однією з них є “вбивство із милосердя” — це коли лікар (інший суб’єкт), упевнившись, що припинити надзвичайні страждання хворого неможливо, застосовує ліки чи інші препарати, наприклад, надмірну дозу снодійного, щоб прискорити смерть хворого. Друга форма — “самогубство, що асистується лікарем (іншим суб’єктом)”. У таких випадках лікар (інший суб’єкт) допомагає хворому вчинити акт самогубства. Третя форма — еутаназія, здійснюється без участі лікаря (іншого суб’єкта), який лише надає для цього необхідні засоби хворому [23, с. 409].

Якщо право людини на життя визнане на міжнародно-правовому рівні, то право людини на смерть, необхідність якого у вигляді еутаназії обстоюють чимало вчених і практиків, не знаходить підтримки як на міжнародному рівні, так і на державному рівні більшості країн. Поряд із тим у штаті Каліфорнія у 1977 р., після багаторазових референдумів був прийнятий перший в світі закон “Про право людини на смерть”, а в штаті Індіана законом передбачений заповіт, в якому пацієнт може відмовитись від штучного продовження його життя в екстремальних умовах.

Пасивна еутаназія не вважається злочином у Фінляндії і Швеції, а в Голландії (1994 р.) і в Австралії (1995 р.) вона дозволена законом. Серед пострадянських

країн статті про еутаназію вперше були включені у кримінальний кодекс законодавцями Азербайджану (ст. 135) [24] та Грузії (ст. 110) [25].

У той же час в Англії, Росії та інших державах еутаназія (активна і пасивна) заборонена законом [23, с. 409].

Кримінальний кодекс Української РСР 1922 р. у примітці до ст. 143 містив положення, що вбивство, вчинене за наполяганням вбитого із почуття жалю, не карається. Однак чинною ця норма була лише до 3 січня 1923 р., коли була скасована [26].

За чинним кримінальним кодексом України наявність прохання або згоди потерпілого на позбавлення його життя не звільняє того, хто це вчинив, від кримінальної відповідальності. Згідно з ч. 3 ст. 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я медичним працівникам “забороняється здійснення еутаназії — умисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань” [27].

Як відзначає В. Грищук, питання про право людини на смерть і далі залишається контраверсійним серед юристів, медиків та інших фахівців, однак більшість юристів виступають проти активної еутаназії, вважаючи її злочинною [23, с. 410].

Як наголошує науковець, у сучасній теорії кримінального права України та у правозастосовній практиці визнано, що згода іншої людини на позбавлення її життя або наявність її прохання про позбавлення життя не усуває протиправності діяння, спрямованого на позбавлення життя такої людини, і не звільняє суб'єкта, який це вчинить, від кримінальної відповідальності [28, с. 116].

Водночас більшість науковців розуміють, що суспільна небезпечність умисного заподіяння смерті з жалю, коли йдеться про безнадійно хворих людей, що зазнають нестерпного болю, та простого умисного вбивства суттєво різняться. Тому у науковій літературі все частіше висловлюються думки про необхідність доповнення розд. II Особливої частини КК України нормою, яка передбачала би новий привілейований склад умисного вбивства — вбивство з жалю. Так, В. О. Глушков запропонував включити в КК спеціальну норму, що передбачатиме відповідальність за застосування методу еутаназії щодо невиліковно хворих людей, яку можна викласти в такій редакції: “Умисне позбавлення життя хворої людини з метою полегшення її страждань еутаназія ...” [29, с. 49].

У свою чергу Я. О. Триньова, дослідивши на дисертаційному рівні питання позбавлення життя іншої людини з жалю, запропонувала доповнити КК України спеціальною статтею 118¹ (“Позбавлення життя іншої людини з жалю до неї”). При цьому науковець зазначила, що у даному складі не має ознак умисного вбивства, хоча і є умисне позбавлення життя іншої людини [17, с. 54]. Необхідно відзначити, що подібні статті є в кримінальному законодавстві Австрії (параграф 77 КК Австрії) [30], Данії (ст. 239 КК Данії) [31], Німеччини (розділ 16 параграф 216 КК ФРН — вбивство на прохання потерпілого) [32], Польщі (ст. 150 параграф 1 КК Польщі) [33].

Також доречно нагадати, що в Російській імперії кримінальна відповідальність за вбивство, вчинене за наполяганням потерпілого або співчуття до нього, була передбачена Кримінальним Уложенням 1903 р. Згідно з ст. 460 цього Уложення, такі дії карались ув'язненням у фортеці на строк до трьох років.

Українська національна правова система розцінює позбавлення життя іншої людини з жалю до неї та еутаназію як протиправне позбавлення життя людини, а отже, забороняє їх під страхом кримінальної відповідальності на загальних підставах.

На нашу думку, наявність норми, яка передбачала би привілейований вид умисного вбивства — еутаназії, у чинному кримінальному законодавстві України,

показало б різницю між умисним вбивством і умисним заподіянням смерті з мотивів співчуття та на прохання невиліковно хворого.

Другою ознакою вбивства всі науковці називають *винність* діяння. Відповідно до чинного КК України вина при вчиненні вбивства може бути як у формі умислу, так і необережності. Це означає, що особа під час вчинення злочину або усвідомлювала суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачала настання суспільно небезпечних наслідків, бажала їх чи свідомо допускала їх настання, або легковажно розраховувала на їх відвернення, або ж не передбачала настання наслідків, хоча повинна була і могла їх передбачити.

Водночас треба вказати, що наведена нами вище позиція М. Д. Шаргородського стосовно розуміння вбивства лише як умисного діяння, знайшла свою підтримку в роботах ряду сучасних українських криміналістів, таких як: М. П. Короленко, В. М. Мамчура, О. В. Гороховської [34, с. 5; 35, с. 71–73; 36, с. 40]. Аргументуючи свою думку, О. В. Гороховська вказує, що законодавчі формулювання повинні максимально підкреслювати відмінності між умисними і необережними діями (бездіяльністю), що призводять до позбавлення життя [36, с. 41].

Погоджуючись з такими науковцями, додамо, що в Кримінальному кодексі України крім ст. 119, яка є загальною кримінально-правовою нормою, є спеціальні кримінально-правові норми, які не вживають термін “вбивство” щодо необережного заподіяння смерті, а використовують термінологічні звороти “смерть потерпілого”, “загибель людини”, “загибель кількох осіб”. Враховуючи вказане, вважаємо слушними пропозиції зазначених науковців назвати ст. 119 КК України замість “Вбивство через необережність” — “Заподіяння смерті з необережності”, відповідним чином виклавши і зміст її диспозиції.

Цей погляд знайшов підтримку в кримінальному законодавстві деяких пострадянських республік. Так, ст. 109 Кримінального Кодексу Російської Федерації [37] та ст. 144 КК Республіки Білорусь називаються “Заподіяння смерті з необережності” [38]. Кримінальні кодекси Республік Узбекистан (ст. 102) [39] Казахстан (ст. 101) [40], Пенітенціарний кодекс Естонської республіки (ст. 105) [41] також не охоплюють поняттям вбивство заподіяння смерті з необережності.

У кримінальному законодавстві багатьох зарубіжних країн під злочинном розуміється тільки умисне протиправне діяння, а необережні діяння вважаються кримінально караними лише у випадках, коли це спеціально передбачено законом. Відповідно до цього у сучасному законодавстві багатьох країн під вбивством розуміють тільки умисне протиправне позбавлення життя іншої людини.

Підводячи підсумки аналізу доктринального та законодавчого визначення поняття “вбивства”, зауважимо таке:

1. У законодавчій дефініції вбивства (ч. 1 ст. 115 КК) вказівка на форму вини суб’єкта (“Вбивство, тобто умисне ...”) потрібна лише тоді, коли буде змінено назву і текст диспозицій ст. 119 КК. В іншому випадку ч. 1 ст. 115 КК, на нашу думку, має бути викладена у такій редакції: “Вбивство, тобто протиправне заподіяння смерті іншій людині, вчинене умисно, — ...”;

2. Ми погоджуємось з тими науковцями, які вважають, що при визначенні поняття вбивства треба зазначати його єдиний або основний безпосередній об’єкт — життя іншої людини. Це дозволить відмежувати вбивство від інших злочинів, які мають наслідком смерть потерпілого;

3. Заперечуємо проти визначення вбивства як “насильницького” діяння (див. позицію В. О. Навроцького). Насильство — і це однозначно визнано у науковій літературі, — передбачає лише активний вплив на організм іншої людини. Тому використання ознаки “насильницьке” при описанні вбивства необґрунтовано звужує зміст цього злочину, відкидаючи можливість його вчинення шляхом бездіяльності.

Враховуючи викладене, вважаємо, що вбивство — це умисне діяння, яке посягає на життя іншої людини і спричиняє їй смерть.

Список використаних джерел

1. *Даль, В. И.* Толковый словарь живого великорусского языка [Текст] / В. И. Даль. — М., 1995. — Т. 4. — 684 с.
2. *Ожегов, С. И.* Словарь русского языка: толковый словарь [Текст] / С. И. Ожегов [ред. Н. Ю. Шведова]. — М. : Рус. яз., 1991. — 796 с.
3. *Мамчур, В.* Проблема визначення поняття вбивства в кримінальному праві України [Текст] / В. Мамчур // Право України. — 1999. — № 3. — С. 70–74.
4. Научно-практический комментарий Уголовного кодекса РСФСР [Текст] / [Н. И. Загородников, Б. С. Никифоров, А. Б. Сахаров и др.]; [под ред. Б. С. Никифорова]. — М. : Юрид., 1963. — 527 с.
5. *Бородин, С. В.* Ответственность за убийство: Квалификация и наказание по российскому праву [Текст] / С. В. Бородин — М. : Юрист, 1994. — 216 с.
6. *Шаргородский, М. Д.* Преступления против жизни и здоровья [Текст] / М. Д. Шаргородский. — М. : Юридическое издательство МЮ СССР, 1948. — 512 с.
7. *Загородников, Н. И.* Преступления против жизни по советскому уголовному праву [Текст] / Н. И. Загородников — М. : Госюриздат, 1961. — 278 с.
8. *Серебрякова, В. А.* К вопросу об ответственности за неосторожное лишение жизни по советскому уголовному праву [Текст] / В. А. Серебрякова // Советское государство и право. — 1961. — № 3. — С. 118–122.
9. Курс советского уголовного права [Текст] [в 6 т.] / [ред колл. : А. А. Пионтковский и др.]. — М. : Наука, 1970 — 1971. — Т. 5: Преступления против личности, её прав. Хозяйственные преступления / А. А. Пионтковский, П. С. Ромашкин, Г. Л. Кригер. — М. : Наука, 1971. — 571 с.
10. *Аниянц, М. К.* Ответственность за преступления против жизни по действующему законодательству союзных республик [Текст] / М. К. Аниянц. — М. : Юрид. лит., 1964. — 212 с.
11. *Сташис, В. В.* Личность — под охраной уголовного закона (Глава III Уголовного кодекса Украины с научно-практическим комментарием) [Текст] / В. В. Сташис, М. И. Бажанов. — Симферополь : Таврида, 1996. — 236 с.
12. *Коржанський, М. Й.* Кваліфікація злочинів проти особи і власності [Текст] / М. Й. Коржанський. — К. : Юрінком, 1996. — 144 с.
13. *Глушков, В. А.* Ответственность за преступления в области здравоохранения [Текст] / В. А. Глушков — К. : Виша школа, 1987. — 200 с.
14. Научно-практический комментарий до Кримінального кодексу України [Текст] / [Ю. В. Александров, П. П. Андрушко, В. І. Антипов та ін.]; [за ред. С. С. Яценка]. — [4-те вид., перероб. та доп.]. — К. : А.С.К., 2005. — 848 с.
15. Научно-практический комментарий до Кримінального кодексу України [Текст] / [А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Гришук та ін.]; [за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка]. — К. : Юридична думка, 2007. — 1184 с.
16. *Навроцький, В. О.* Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій [Текст] / В. О. Навроцький. — К. : Знання, 2000. — 771 с.
17. *Триньова, Я. О.* Кримінально-правова оцінка позбавлення життя іншої людини з жалю до неї [Текст] : [монограф.] / Я. О. Триньова. — К., 2008. — 230 с.
18. *Остапенко, Л. А.* Визначення поняття життя як об'єкта кримінально-правової охорони [Текст] / Л. А. Остапенко // Предпринимательство, хозяйство и право. — 2003. — № 4. — С. 105–108.
19. *Глушков, В. О.* Евтаназия [Текст] / В. О. Глушков // Юридична енциклопедія : [в 6 т.]. — К., 1999. — Т. 2. — С. 318–319.
20. Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] / [за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. — К., Х., 2001. — 416 с.
21. Основи законодавства про охорону здоров'я від 19.11.1992 р. [Текст] // ВВР. — 1993. — № 4. — Ст. 19.
22. Правознавство: словник термінів [Текст] : [навч. посіб.] / [за ред. В. Г. Гончаренка]. — К. : Юрисконсульт, КНТ — 2007. — 636 с.
23. *Гришук, В. К.* Юридичний аналіз основного складу умисного вбивства за Кримінальним кодексом України 2001 року [Текст] / В. К. Гришук // Вісник Львівського університету.

- Серія юридична. — 2002. — Вип. 37. — С. 407–416.
24. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики [Текст] : [пер. с азерб. Б. Э. Абасова] / [науч. ред. и предисловие д. ю. н., проф. И. М. Рагимова]. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. — 325 с.
25. Уголовный кодекс Грузии [Текст] / [пер. с груз. И. Мериджанашвили] ; науч. ред. З. К. Бигвава ; вступ. ст. В. И. Михайлова; обзорная ст. О. Гамкрелидзе. — СПб. : Юридический Центр Пресс, 2002. — 407 с.
26. Кримінальний кодекс Української РСР 1922 р. [Текст] / Собрание Узаконений и Распоряжений Рабоче-Крестьянского Правительства Украины. — 1922. — № 36. — Ст. 553.
27. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. // ВВР. — 1993. — № 4. — Ст. 19.
28. Гришук, В. Еутаназія: суспільна та кримінально-правова оцінка [Текст] / В. Гришук // Право України. — 2010. — № 9. — С. 115–117.
29. Глушков, В. А. Эвтаназия (уголовно-правовые аспекты) [Текст] / В. А. Глушков // Проблемы борьбы с преступностью в Украине : республиканская научная конференция 25–26 вересня 1992 р. : тези доповідей і повідомлень. — К., 1992. — С. 48–49.
30. Уголовный кодекс Австрии [Текст] / [пер. с нем.]. — М., Зерцало-М, 2001. — 144 с.
31. Уголовный кодекс Дании [Текст] / [науч. ред. и предисл. С. С. Беляева ; пер. с датск. и англ. к. ю. н С. С. Беляева, А. Н. Рогачёвой]. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. — 230 с.
32. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германия [Текст] / [пер. с нем. Н. С. Рачковой; науч. ред. и вступ. ст. Д. Шестакова; предисл. Г. Йешека]. — СПб. : Юридический Центр Пресс, 2003. — 522 с.
33. Уголовный кодекс Республика Польша [Текст] / [под общ. ред. Н. Ф. Кузнецовой]. — М. : Тесей, 1998. — 128 с.
34. Короленко, М. П. Кваліфікація і класифікація умисних вбивств при обтяжуючих обставинах [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 “Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право” / М. П. Короленко. — К., 2002. — 18 с.
35. Мамчур, В. М. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового чи громадського обов'язку [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Мамчур Віталій Миколайович. — К., 2002. — 207 арк.
36. Гороховська, О. В. Вбивство через необережність: проблеми кримінальної відповідальності [Текст] : [монограф.] / О. В. Гороховська ; [наук. ред. А. А. Музика]. — К. : Вид. Паливода А. В., 2007. — 180 с.
37. Уголовный кодекс Российской Федерации [Текст]. — М. : Омега-Л, 2004. — 168 с.
38. Уголовный кодекс Республики Беларусь [Текст] / [науч. ред. и предисл. Б. В. Волженкина; обзорная ст. А. В. Баркова]. — СПб. : Юридический Центр Пресс, 2001. — 474 с.
39. Уголовный кодекс Республики Узбекистан: Научно-практический комментарий [Текст]. — Ташкент : Академия МВД Республики Узбекистан, 1996. — 388 с.
40. Уголовный кодекс Республики Казахстан [Текст] / [науч. ред. и предисл. министра юстиции Республики Казахстан И. И. Рогова]. — СПб. : Юридический Центр Пресс, 2001. — 466 с.
41. Уголовный кодекс Эстонской Республики [Текст] / [пер. с эст. В. В. Запелова ; науч. ред. В. В. Запелова; предисл. Н. И. Мацнева]. — СПб. : Юридический Центр Пресс, 2001. — 262 с.

Надійшла до редакції 12.08.2011

Бережний С. Д., Бережний К. С. Основные подходы к определению понятия “убийства” в теории уголовного права и по действующему Уголовному кодексу Украины

Рассмотрены основные подходы к определению понятия “убийство” в теории уголовного права и по действующему Уголовному кодексу Украины. Освещен положительный опыт законодательства отдельных зарубежных стран относительно установления уголовной ответственности за преступления против жизни человека. Очерчены направления усовершенствования соответствующих положений уголовного законодательства Украины.

Ключевые слова: *убийство, умышленное убийство, неосторожное убийство, еутаназия.*

Berezhnyi, S. D.; Berezhnyi, K. S. The Main Approaches to the Definition of “Murder” in the Theory of Criminal Law and under the current Criminal Code of Ukraine

The article discusses the basic approaches to the definition of “murder” in the theory of criminal law and under the current Criminal Code of Ukraine. It covers the positive experiences with some foreign countries to establish criminal responsibility for crimes against human life. Outline improvement of the relevant provisions of criminal legislation of Ukraine.

Keywords: *murder, murder, reckless homicide, euthanasia.*

